

Figuerola polièdric

Jacint Ros Ombravella

Catedràtic de política econòmica

Honorable senyor conseller, senyor alcalde de Calaf, calafines i calafins. Primer, tinc que agrair a la comissió organitzadora que m'hagi convidat a aquest acte, i més no essent estrictament un especialista, però m'he projectat el que he pogut en esbrinar, recordar els trets d'aquest gran personatge i donat l'estructura, el repartiment de papers, jo insistiré una mica més, sense donar-ho tot per conegut, en l'obra, una mica des de la visió acadèmica, en l'obra de Laureà Figuerola, que és francament copiosa i fructífera.

Vint anys a Barcelona molt intensos

El Sr. Belloch ha esbrinat algunes dades, que l'any 1832 ja és a Barcelona. Farà vint anys a Barcelona. Els comentaristes després diuen que fa més anys a Madrid que a Barcelona; però fa vint anys a Barcelona molt intensos. El trobem ja als sis anys, de quan els ensenyaments especials estudiaven francès a les escoles de la Junta de Comerç. Comença dret l'any 1835 i a la Junta de Comerç ja fa cursos d'economia política el 1837 amb Eudald Jaumeandreu, d'orientació proteccionista. Curiosament, té que fer el seu grau acadèmic defensant el proteccionisme, que és una cosa extranyíssima, donat el paper posterior de l'economista Figuerola. Acaba dret a Madrid el 1840, pensionat per l'Escola Normal Central, i comencem a veure una mica el Figuerola polièdric; a mi això m'interessa molt en el sentit que té diverses vessants i ressona allò que ens havien dit: malament l'economista que és tan sols economista.

En Figuerola, al menys tot aquell període inicial, és diverses coses i té diversos camps d'interès. Es pot considerar pels entesos en el període com un home de la Renaixença. El temps de Barcelona, el seu temps d'estudis de dret i el primer despatx d'advocat amb amics com Rubió i Ors, amb qui té una correspondència que he pogut utilitzar derivadament en part, també amb Milà i Fontanals té una amistat estreta, amb Llausàs. Amb Pau Pifarré, amb qui fa pinets literaris, va adaptar al castellà unes comèdies de Dumas. En aquell temps pertany a la Societat Filodramàtica i s'hi considera molt lligat i té una intensa activitat també per la fundació de l'Ateneu. I això dins d'una vida que, el 1842, ja té una activitat política important, en la que

no em paro, i és substituït a més de la càtedra d'economia política i dret polític i administratiu a la Universitat de Barcelona.

Hi ha una seqüència que he tret de la correspondència en què es queixa de seriosos problemes de salut, que es té que cuidar amb relació a certs diagnòstics pulmonars, i això em posa en la pista que potser és un altre cas d'aquell aprofitament de les situacions de repòs per invertir en la lectura. Hi ha alguna cosa d'aquest tipus que surt en la correspondència amb Rubió i Ors. El 1842 li fan director de l'Escola Normal. Els que s'han acostat més a aquest període diuen que va tenir que estar molt de temps sense cobrar, ho va fer per verdadera vocació.

Pedagog i home de cultura

Curiosament, la seva obra comença a la vessant pedagògica perquè en Figuerola, l'economista, ha tapat el pedagog i ha tapat també l'home de cultura. Diguem algo del pedagog. El 1842 fa un *Manual completo de enseñanza simultánea y mixta*, el 1844 publica una *Guia legislativa d'instrucció primària* i el 1852, la seva coneguda *Elementos de gramàtica castellana* que va tenir moltíssimes edicions. El 1852 es doctora en dret administratiu a Madrid. Es tenien que fer els doctorats a Madrid, i el 1853 ve el seu trasllat a Madrid. En diu alguna cosa, diu "no me'n vaig a fer fortuna a Madrid, me'n vaig a seguir estudiant" i té una atracció per anar a Madrid. Des de fa temps el reconeixen els seus amics la seva pena de reconèixer aquesta atracció que arriba inclòs a detectar que l'oferta de llibres a Madrid li seria molt superior de lo que trobava a Barcelona (arriba a tocar en algunes manifestacions aquest tema).

Però ens deixa una obra importantíssima, *l'Estadística de Barcelona de 1849*. Ell mateix diu que hi va esmerçar tres anys, és una obra important. Ell la descriu com una estadística física, industrial, moral, intel·lectual i administrativa i l'auspicia la Societat Econòmica Barcelonense d'Amics del País. Hi ha una mica de tot. Hi ha el medi físic, el medi natural, una visió exhaustiva de la població, el moviment del port, els viatgers, els correus, les mercaderies tipus, el comerç, això que encara ens ocupa de vegades, el comerç amb Espanya, Barcelona i el seu *hinterland*, hi ha el comerç amb tots els altres ports d'Espanya, un cens industrial, etc. etc.

El senyor alcalde ha tocat la similitud formal amb el cas d'Ildefons Cerdà. Ildefons Cerdà també va fer una memòria de l'estat de la classe obrera abans de començar el seu pla d'urbanització, així que també en això se semblen. Però abans de ser ministre segueix, per exemple, el seu ingrés en la Real Academia de Ciencias Morales, el que no es produeix amb un tema

estrictament econòmic, sinó amb "filosofia del trabajo". Actualment ens semblaria inabastable cobrir tants camps.

El seu govern econòmic

Bé, jo diré alguna cosa del seu govern econòmic, però molt poques coses. El seu govern econòmic és al 1868-1869 amb una interrupció, o sigui que són set mesos, una interrupció i onze mesos amb el General Prim. Algú que ho ha tractat més globalment que jo, com Juan Carlos Jiménez, diu que es tracta d'un model de política econòmica reformista, liberalitzador, de regeneració econòmica i bastant complert en el sentit que compren aranzels, o sigui, la política econòmica externa, fiscalitat i altres elements de política econòmica. Tot anava bastant junt perquè la devaluació implícita amb la que fixa el valor de la pesseta lligava amb una visió més lliurecanvista de l'aranzel i lligava amb les condicions d'equilibri del sector públic, el tractament fiscal, que també passava per disciplinar la caixa de dipòsits.

Seguint amb algun treball més, per acabar de reforçar el meu argument, podem trobar a l'1862, abans de ser ministre, una memòria jurídica d'alt coneixement jurídic sobre el Canal de Tamarit de Llitera, o el discurs inaugural, després de ser ministre, de la Institución Libre de Enseñanza, o el seu llibre reflexiu de la Reforma Aranzelària del 1868, que publica el 1879, més quantitat d'articles que consideren estratègicament importants, a *El Liberal*, *Revista Contemporànea*, etc. etc.

El lliurecanvisme de Figuerola

Breument també, el lliurecanvisme de Figuerola. Mirem-lo de la mà d'un autor fiable, de dos, més ben dit. En Carles Pi Sunyer parla de Figuerola a *L'aptitud econòmica dels catalans*, obra important del 1929, on es refereix bastant a Figuerola. Concretament, sobre el seu lliurecanvisme l'assumeix com a una posició seva i diu: "En els catalans es va produir una tendència a dissociar-se en dos extrems oposats. El nostre poble va donar els més acèrrims defensors de les dues doctrines en lluita: proteccionisme i lliurecanvisme". En Carles Pi Sunyer diu una cosa que es veu que és necessari dir, que es pot ser bon català de les dues maneres, referent a això, i diu: "Bon català, fou el més intel·ligent, el més documentat, el més seriós partidari del lliurecanvi, Laureà Figuerola. Si han fet justícia els seus adversaris, tenim el deure de fer-li també. Figuerola, home de càtedra i de doctrina, potser s'equivoca en creure més en els

llibres que en la realitat, però fou un cervell clar, un hàbil columnista i un home digne de provat coratge personal". Això ho diu Carles Pi Sunyer.

Tot seguit i de passada, Figuerola va arribar a parlar dels vampirs proteccionistes i arribava a dir que el pensament de l'anarquisme tenia que veure amb les posicions tancadament proteccionistes. Les seves acusacions eren bastant fortes. En el fons, propugnava baixar gradualment cap a un nivell arancelari màxim del 15 per cent, que en aquell temps era realment baix. I ara vindria lo de la suspensió de la clàusula de la cinquena, que era la que donava la clau en aquest sentit.

Però tinc un altre autor, fem-li un homenatge també. Lluch va parlar també de Figuerola, i Lluch, en un article important a la revista dels Col·legis d'Economistes d'Espanya. Diu en aquest sentit dues coses: primera, que l'Arancel Figuerola del 1868 va ser un pas molt endavant en el sentit que "contiene una política arancelaria general concebida con una visión del desarrollo económico español". Això d'una banda, però d'una altra banda, diu, seguint unes línies que havia començat a assenyalar el professor Fontana i també el professor Tortella, en el sentit que el ser lliurecanvista tenia un cost important, apart dels interessos dels industrials, que era la merma en la renda de duanes. Era un dels ingressos estatals importants. O sigui, diu, en el moment de la veritat, avisada La Gloriosa, "una de las razones para que Figuerola no sea más liberal en la Reforma Arancelaria es que la renta de Aduanas estaba pasando un mal momento y había que asegurar su recaudación" i arriba a dir "potser no era tan lliurecanvista Figuerola" i potser s'acostava més, o sigui, "no estaba en un liberalismo ingenuo sino que se acercaba a lo que Fabian Estapé denomina "proteccionismo dinámico", és tot una mica una altra cosa.

Un moment excels d'influència de Catalunya a Espanya

Per acabar, hi ha un autor que a mi sempre m'ha impressionat, molt especial, que és l'home de Martorell, Francesc Pujals, l'home de la ciència catalana. Es fa resó de que l'equip de Prim, el general Prim, va ser un moment excels d'influència de Catalunya a Espanya, això que de vegades busquem, "parlo del noble orgull, l'esplendent glòria del poble català en aquells moments del Prim fins que mor en atemptat i no troba ningú més amb aquest caràcter excels de influència fins a Cambó". Curiosament, les durades dels seus governs són similars. Cambó també va tenir unes durades molt curtes de govern, al meu entendre molt aprofitades, com va ser aprofitada tota la influència de Figuerola a la política econòmica espanyola, que és una de las dimensions més importants que he tractat tan sols d'apuntar a la meva intervenció.

Singular, liberal i reformista

Francesc Homs Ferret

Conseller d'economia i finances de la Generalitat de Catalunya

Només unes breus paraules, perquè ja s'han dit moltes coses, totes elles molt interessants, entorn la figura d'aquest il·lustre personatge nascut aquí, a la vila de Calaf. Vull donar les gràcies i felicitar la comissió organitzadora d'aquesta sessió d'avui –però també per les altres quatre sessions que s'estan impulsant– i les entitats col·laboradores que esteu participant i suporteu els costos d'aquesta iniciativa: Agrupació Mútua, Bankpyme, Banc de Sabadell, La Caixa... totes les que figureu en el document d'entitats col·laboradores, juntament amb l'Ajuntament de Calaf; a tots vosaltres que fareu possible portar la veu del personatge i la veu de Calaf, arreu de l'Estat, a Barcelona i a Madrid. En primer lloc, felicitats per la iniciativa i gràcies per convidar-me a aquest acte, aquí a Calaf, i poder compartir amb aquestes il·lustres personalitats, historiadors, persones que coneixen molt bé el personatge i la història, que ens han traslladat idees, reflexions, pensaments de l'època i de la vida del personatge.

Un personatge molt singular

Sens dubte, un personatge molt singular, un personatge que, per la fotografia, sembla que era molt baix, no massa afavorit, un home, fins i tot maltès, però un home amb un gran caràcter, un home fort, amb una gran personalitat, enèrgic, i això diu molt de la gent de Calaf. El seu pensament, la seva vida, la seva trajectòria és la que és, però la personalitat bàsica, surt d'aquí, d'aquest poble, d'aquesta vila vostra. Un home amb una voluntat de superació, un esperit intrínsecament català, aquella íntima capacitat personal de voler superar-se sempre, d'esforçar-se contínuament per superar-se, una connotació molt pròpia del nostre país, de la nostra gent, de la gent de Calaf.

Un estudiant excel·lent, brillant, número u en promocions i concursos a càtedres. Era un home intel·ligent i erudit; un pedagog original, era molt legalista, però s'explicava bé; un historiador científic, era fidel al mètode, un catedràtic no dogmàtic, era fidel als seus pensaments; un economista innovador, s'ha dit que era un reformista, però era innovador, era un home que buscava sempre allò que era més innovador, molt propi també de l'esperit català, que sempre vol trencar, estar a l'avantguarda de les coses; un polí-